

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 3, 01103 Vilnius, tel. (+370) 670 32435, el. p. info@lmt.lt

Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188716281

Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2019-12-02 Nr. 4S-1031

DĖL LIETUVOS MOKSLO FINANSAVIMO

Reaguodama į vykstančias diskusijas dėl Lietuvos mokslo ir studijų būklės, Lietuvos mokslo taryba reiškia susirūpinimą dėl nepakankamo mokslo finansavimo ir plėtros bei konstatuoja:

1. Lietuvos mokslininkų bendruomenei keliami uždaviniai – atlikti aukščiausio lygio mokslinius tyrimus, dažnai akcentuojamas nepakankamas Lietuvos mokslininkų dalyvavimas tarptautinėje konkursinio mokslo finansavimo erdvėje. Būtina pabrėžti, kad sėkmingas konkuravimas šioje srityje įmanomas tik tuomet, kai užtikrinamas tvarus mokslo finansavimas nacionaliniu lygiu: parama originalioms mokslinių tyrimų idėjoms, tyrimų rezultatų sklaida tarptautiniu mastu didina Lietuvos mokslininkų žinomumą, sudaro sąlygas formuoti tarptautinėms mokslininkų grupėms.

2. Nepaisant pastarųjų metų Lietuvos valstybės biudžeto pajamų augimo, 2018 m. BVP lėšų dalis, skirta moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, buvo mažesnė nei 2015 m. Eurostato duomenimis, 2018 m. Lietuva nuo Europos Sąjungos vidurkio (2,18 proc., ES deklaruojamas tikslas artimiausiam laikotarpiui 3 proc.) atsiliko daugiau nei 2 kartus (0,88 proc.). Valdžios ir aukštojo mokslo sektoriaus skiriamos lėšos 2018 m. sudarė 0,55 proc. BVP (2015 m. atitinkamai 0,76 proc.). Akivaizdu, kad „Europa 2020“ strategijoje Lietuvos išsikeltas tikslas, kad išlaidos moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai 2020 m. sudarys 1,9 proc. BVP (valdžios ir aukštojo mokslo sektoriai – 1 proc., verslo sektoriaus investicijos – 0,9 proc.), nebus įgyvendintas.

3. Būtina pabrėžti, kad valstybės skiriamos lėšos buvo didinamos pasitelkiant ES paramą, o priklausomybė nuo šio šaltinio lemia didelius finansinius svyravimus. Pvz., 2016 m. mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimas, lyginant su 2015 m., aukštosioms mokykloms smuko beveik dvigubai. Nuo 2015 m. iš esmės nesikeitė ir Lietuvos mokslo tarybos biudžeto lėšos, skiriamos konkursiniam mokslo finansavimui. 2018 m. tam buvo skirta apie 15,7 mln. Eur arba tik 0,035 proc. šalies BVP. Tokia situacija turi didžiulį neigiamą poveikį ilgalaikių mokslinių tyrimų darbotvarkių įgyvendinimui, o šią problemą galima spręsti tik didinant nacionalinį finansavimą.

4. Fundamentinių mokslinių tyrimų finansavimo būklės negerina neseniai priimti ir rengiami teisiniai dokumentai. 2018 m. priimtas Lietuvos Respublikos Technologijų ir inovacijų įstatymas, prieštaraudamas tarptautinei praktikai, iš esmės suskaidė mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklą, nuvertinęs fundamentinių tyrimų svarbą inovacijoms rasti. Negerina to, šiuo metu svarstomi

Lietuvos Respublikos inovacijų skatinimo fondo įstatymo projektas ir Technologijų ir inovacijų įstatymo pakeitimai suponuoja, kad mokslo ir studijų institucijos turės tenkintis tik pagalbiniais vaidmenimis, įgyvendinant valstybinę inovacijų politiką. Svarbu pabrėžti, kad šiuose teisės dokumentuose inovacijos suvokiamos tik kaip verslo subjektų rinkoje diegiami produktai, ignoruojant inovacijų ir technologijų poreikį viešajame sektoriuje.

5. Lietuvos mokslo taryba yra pagrindinė institucija, finansuojanti mokslo projektus Lietuvoje. Nepakankamas finansavimas ypač skausmingai atsiliepia mokslininkų inicijuojamiems fundamentiniams tyrimams, kurie ir yra mokslo pažangos sąlyga. 2019 m. vykę atitinkami konkursai išsiskyrė itin menku finansavimą gavusių projektų skaičiumi, lyginant su mokslininkų pateiktomis paraiškomis, kurios buvo įvertintos kaip finansuotinos. Pastarajam mokslininkų iniciatyvų kvietimui skirtos lėšos leido finansuoti tik iki 13 proc. paraiškų. Toks projektų sėkmės rodiklis atspindi nepatenkinamą mokslo konkursinio finansavimo būklę – Lietuvos mokslininkų pasirengimas vykdyti aukščiausio lygio tyrimus yra ženkliai didesnis, nei Lietuvos mokslo tarybos galimybės užtikrinti adekvatų jų finansavimą. Žemas mokslinių tyrimų finansavimo lygis diskredituoja ir skatina mokslininkų nusivylimą bei nepasitikėjimą pačia konkursinio mokslo finansavimo idėja. Šios grandies silpnumas menkina Lietuvos mokslui keliamų tikslų įgyvendinimo galimybes ilgalaikėje perspektyvoje.

6. Manydami, kad mokslas yra viena svarbiausių modernios valstybės raidos prielaidų, raginame imtis veiksmų, kurie užtikrintų tvarų kokybinį fundamentinių mokslo tyrimų augimą. Siūlome parengti konkretų planą Lietuvos mokslui skiriamų nacionalinio biudžeto lėšų daliai prie ES vidurkio priartinti. Vienas galimų sprendimų būtų susieti šią dalį su BVP, numatant ambicingą tikslą per 5 metus skirti mokslui ne mažiau 2 proc. nuo BVP. Lietuvos mokslo tarybos biudžeto lėšos skirtos mokslo konkursiniam finansavimui nuo 2020 m. privalo nuosekliai kasmet didėti bent trečdaliu iki 2022 m., kad baigiantis 2014–2020 metų ES fondų investicijų periodui moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai skirtam finansavimui bent iš dalies būtų išspręsta mokslo konkursinio finansavimo srityje susidarysianti finansinio vakuumo problema.

7. Svarstant strateginius Lietuvos valstybės dokumentus, svarbu išryškinti mokslo reikšmę ir įtraukti akademinę bendruomenę į tokių diskusijų ir sprendimų priėmimo procesą.

Lietuvos mokslo tarybos pirmininkas

prof. Romas Baronas

Lietuvos mokslo tarybos Valdybos
pirmininkas

prof. Rimvydas Petrauskas